

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД

У статті розглянуто особливості класифікації галузей харчової промисловості, їх відмінні специфічні риси. Проведено аналіз розвитку харчової промисловості Житомирської області, визначено її проблеми і перспективи подальшого розвитку в структурі АПК.

Вступ

Харчова промисловість є однією з провідних структуроформуючих галузей народного господарства, агропромислового і промислового комплексів України, її регіонів і областей. Продукція харчової промисловості – це продукція постійного попиту, яка є фактором життєзабезпечення людей і збереження їх здоров'я, а в економічному плані – постійне джерело надходження коштів до бюджету (за 2001 рік до державного бюджету надійшло понад 4 млрд. грн.). Від рівня її розвитку залежить створення бази продовольства, розвиток внутрішнього і зовнішнього ринків, поліпшення життєвого рівня населення, загальний стан економіки в цілому. Порівняно з іншими країнами світу Україна має

© О. Л. Трухан

надзвичайно сприятливий природний, геополітичний і ресурсний потенціал для розвитку харчової промисловості.

Актуальність і необхідність дослідження проблем розвитку харчової промисловості Житомирської області визначається тим, що вона постійно займає перші місця в структурі всієї промисловості. Зокрема, за даними 2002 року вона об'єднала більше чверті промислових підприємств, надала 16,3 тис. робочих місць і забезпечила 38,7% (761,0 млн. грн.) загальнообласного обсягу продукції. За рік підприємствами відвантажено споживачам продовольчої продукції на 792,5 млн.грн., 92,7% з цієї суми сплачено у грошовій формі.

Слід зазначити, що проблемами розвитку харчової промисловості України постійно займаються вітчизняні вчені, зокрема д.е.н. Бутнік-Сіверський О.Б. розглядав проблеми ринкового механізму господарювання на підприємствах харчової і переробної промисловості України; д.е.н. Дейнеко Л.В. займалася вивченням економічних проблем розвитку харчової промисловості України та її регіонів; к.е.н. Дерев'янка О.Г. вивчала проблеми формування економічної стратегії фінансово-господарської діяльності підприємств харчової промисловості тощо.

Постановка проблеми

Перехід до ринкових умов господарювання виявився досить складним процесом для підприємств харчової промисловості Житомирської області. Глибока криза, в якій опинилась галузь, пояснюється, з одного боку, наслідками планової економіки (низький техніко-технологічний рівень виробництва при досить високому рівні спрацювання основних виробничих фондів, неконкурентоспроможність вітчизняної продукції на зовнішньому ринку тощо), а з другого – непослідовністю і незавершеністю ринкових реформ, які провадилися без урахування галузевої специфіки харчової промисловості. Так, за період 1990–2002 рр. виробництво цукру скоротилося в 2,8 рази; м'яса – в 5,6; ковбасних виробів – у 11,2; молочних продуктів – у 12,1; хліба і хлібобулочних виробів – у 2,8 рази тощо.

З початком запровадження ринкових відносин ті інтеграційні зв'язки, що існували між суб'єктами основних виробничо-господарських ланок харчової промисловості у переважній більшості послабились, а подекуди й зовсім розпалися. На нашу думку, насамперед тут діалося взнаки монопольне становище переробних підприємств галузі. Далеко не всі підприємства почали керуватися однією з визначальних засад ринкової економіки – попитом споживачів і прагненням до якомога повнішого його задоволення. На багатьох переробних підприємствах, користуючись безконтрольністю, стали на шлях заниження цін на сільськогосподарську сировину. Водночас набуло поширення й таке негативне явище, як несвоєчасність розрахунків переробників з виробниками сільськогосподар-

ської сировини. Це підірвало мотивацію і стимули її виробництва; господарства скоротили виробництво тих видів сировини, що почали приносити збитки від реалізації переробним підприємствам. Таким чином, монополізм переробних підприємств та захист ними власних корпоративних інтересів без огляду на утвердження в економічному середовищі атрибутів ринкового господарства, обернулися проти них самих. Вони почали відчувати нестачу сировини, зменшили обсяги виробництва, скоротили чисельність працівників, незадовільно використовують потужності.

Негативного впливу на розвиток розширеного відтворення у харчовій промисловості набув відрив підприємств галузі від фінансової системи, що практично позбавило господарські структури необхідних фінансових умов для забезпечення їх ефективного функціонування. Недостатність реальних коштів у харчових підприємств, зниження їх платоспроможності за високих річних відсоткових ставок на банківські кредити призвели до різкого спаду виробництва, практичного призупинення інвестиційного процесу, порушення збалансованого співвідношення у використанні основних і оборотних засобів, прискорення процесу руйнування матеріально-технічної бази виробництва тощо. Значна частина харчових підприємств користується обладнанням, коефіцієнт спрацювання якого становить у середньому 45–50 %, а на заводах цукрової, олійножирової, крахмалопаточкової та дріжджової промисловості – 70 % і вище. Навіть на підприємствах, що мають непогане фінансове становище та стійкі позиції на вітчизняному ринку, проблема технічного переозброєння ще не вирішена. Зокрема в період 1990–2002 рр. обсяг інвестицій в основний капітал підприємств харчової промисловості області скоротився в 6,7 рази. При чому обсяг інвестицій в харчосмакову підгалузь за аналізований період скоротився в 1,5 рази; в м'ясну та молочну – в 4,45; в рибну – в 29,0 разів.

Всі вищеперераховані чинники визначають необхідність в сучасних умовах дослідження основних тенденцій, яких набув розвиток харчової промисловості Житомирської області та шляхів прискорення тих позитивних зрушень, які спостерігаються у виробництві харчових продуктів сьогодні.

Результати дослідження

У цілому харчова промисловість – це сукупність підприємств різних підгалузей, які виробляють продукти харчування, і деякі інші, такі як мило, свічки, оліфа, гліцерин, спирт, парфумерно-косметичні вироби і ін. шляхом переробки сільськогосподарської сировини, а також продуктів власних видобувних виробництв. Разом з мукомельно-круп'яною і комбікормовою

промисловістю вона відноситься до числа переробних галузей та входить у агропромисловий комплекс країни.

Необхідно відмітити, що існують певні особливості в класифікації підгалузей харчової промисловості, викликані переходом України на міжнародні стандарти в галузі обліку і статистики. Так, сьогодні в Україні здійснено перехід від Загального класифікатора галузей народного господарства до Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД). Найбільш суттєвою відмінністю у методології побудови нової класифікації є заміна принципу розподілу галузей економіки виробничої і невиробничої сфер на розподіл підприємств і організацій видів діяльності на добувні, обробні і такі, що надають послуги. Таким чином, харчова промисловість представляє собою сукупність підприємств з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції. Згідно з новою класифікацією вона віднесена до обробної промисловості (секція D, підсекція DA “Харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів”).

За призначенням і використанням продукція харчової промисловості поділяється на три види:

- продукція, яка використовується як засоби виробництва (ефірні масла, виноматеріали, солод, тютюн тощо);
- продукція, яка використовується як предмети споживання (хлібобулочні і кондитерські вироби, плодоовочеві консерви, безалкогольні напої, молочна продукція тощо);
- продукція змішаного призначення, що використовується і як засоби виробництва, і як предмети споживання (цукор-пісок, олія, м'ясо, мука, крохмаль тощо).

При укрупненому підході харчова промисловість, відповідно до КВЕД, поділяється на м'ясну, молочну, промислове виробництво рибної продукції, промислове перероблення овочів і фруктів, виробництво жирів, оброблення зерна, виробництво крохмалю, виробництво готових кормів для тварин, інших харчових продуктів та напоїв. Найбільшу питому вагу та значення займають м'ясна та молочна промисловості, які складаються зі спеціалізованих виробництв, виділених за принципом спільності продукції, що виробляється, технологічним процесом, професіональним складом працюючих та іншими особливостями.

В цілому підприємства галузей харчової промисловості можна класифікувати: за характером виробничого процесу (добувні та обробні), залежно від походження перероблюваної сировини (ті, які використовують рослинну, тваринну і несільськогосподарську сировину) та за стадіями переробки сировини (виробництва первинної та вторинної обробки сировини). Наведена класифікація представлена на схемі:

Схема класифікації галузей харчової промисловості

На основі проведеного аналізу галузей можна виділити найбільш специфічні, на наш погляд, риси харчової промисловості:

- масовість споживання вироблюваної продукції;
- великий асортимент продукції, що виробляється різними підгалуззями харчової промисловості;
- надзвичайно велика залежність економічних показників від кількості та якості сировини, що надходить;
- сезонний характер переробки деяких видів сировини (виробництво вина, цукру, промислове перероблення овочів і фруктів), що у багатьох випадках призводить до нерівномірного використання виробничих потужностей і впливає на виробництво та фінансовий стан підприємства;
- строки зберігання сировини і готової продукції, як правило, обмежені;
- необхідність пакувати та затарювати готову продукцію (виробництво вина, лікєро-горілочаних виробів, тютюну, чаю, консервів тощо);
- необхідність великої кількості сировини для виробництва деяких видів продуктів (наприклад, для виготовлення 1 т цукру необхідно переробити 9 т цукрового буряка, 1 т зернової сировини йде на виготовлення 28 дл етилового спирту) тощо.

Про незадовільний стан роботи харчової промисловості Житомирської області свідчать дані порівняння середніх показників виробництва і споживання найважливіших видів харчової продукції на 1 чол., які в останні роки набули величезного розриву (таблиці 1–2).

На основі приведених даних вважаємо за необхідне зробити два важливих **висновки**:

1. У 1990 році харчові підприємства області могли забезпечити власною продукцією населення області майже за всіма найбільш значущими харчовими виробами. Зокрема, виробництво м'яса становило 65,5 кг на одну особу при його середньому показникові споживання на 1 чол. в розмірі 65,8 кг; виробництво хліба і хлібобулочних виробів – 163,5 кг при середньому показникові споживання 105,6 кг; виробництво цукру – 95,1 кг при середньому показникові споживання – 52,7 кг. За останні десять років обсяги виробництва скоротилися настільки, що в розрахунку на одну особу підприємства області не можуть забезпечити виробництво необхідної для існуючого рівня споживання кількості продукції майже у всіх її видах. Це означає, що на ринку продовольчих товарів області провідне місце посідає продукція інших регіонів України та закордонні товари.

Таблиця 1. Виробництво найважливіших видів продукції харчової промисловості на одну особу в Житомирській області, кг

Вид продукції	Роки						2002 у % до 1990
	1990	1995	1999	2000	2001	2002	
М'ясо (включаючи субпродукти I категорії)	65,5	25,7	8,3	8,4	7,1	11,6	17,7
Ковбасні вироби	16,8	7,7	2,1	1,5	0,9	1,5	8,9
Тваринне масло	13,7	7,4	4,8	7,5	9,9	9,6	7,0
Жирні сири	5,4	1,5	0,8	1,1	2,5	4,1	75,9
Продукція з незбираного молока (у перерахунку на молоко)	107,7	22,2	4,5	4,5	6,0	8,9	8,3
Цукор-пісок	95,1	71,1	30,6	32,7	40,7	33,8	35,5
Хліб і хлібобулочні вироби	163,5	96,9	64,0	57,7	59,1	59,2	36,2
Кондитерські вироби	28,1	5,5	10,5	14,4	14,4	18,3	65,1
Макаронні вироби	...	0,1	0,8	0,7	0,6	0,7	–
Мінеральні води, л	11,4	1,6	0,3	0,3	0,2	0,2	1,7

... – Дані відсутні.

2. Дані таблиці 2 свідчать, що у період 1990–2002 рр. значно скоротилися обсяги споживання продукції провідних галузей харчової промисловості, зокрема м'яса і м'ясних продуктів – у 2,1 рази; молока і

молочних продуктів – у 1,5 рази. Дослідження показують, що населення області масово перейшло на споживання продукції рослинного походження – картоплі, олії, овочів та баштанних культур, хлібобулочних виробів. Така заміна продуктів тваринництва рослинними (в основному, власного виробництва) не могла не позначитись на зниженні попиту, і, як наслідок, на виробництві м'яса, молока, риби тощо.

Таблиця 2. Споживання основних видів продуктів харчування на одну особу в Житомирській області, кг

Вид продукції	Роки						2002 у % до 1990
	1990	1995	1999	2000	2001	2002	
М'ясо (включаючи субпродукти I категорії)	65,8	41,1	37,2	36,2	30,4	31,9	48,5
Молоко і молочні продукти	434,4	322,6	286,7	260,3	261,8	278,9	64,2
Яйця, шт	259,0	179,0	185	187	195	217	83,8
Риба і рибопродукти	19,8	3,2	6,9	8,6	11,2	12,4	62,6
Олія	8,4	5,6	7,4	7,8	8,6	10,1	120,2
Картопля	149,9	162,9	156,5	176,0	173,2	173,2	115,5
Овочі та баштанні культури	83,9	101,5	112,4	104,2	101,9	115,5	137,7
Фрукти і ягоди	29,1	26,0	21,7	20,5	20,0	23,9	82,1
Цукор	52,7	34,2	31,4	37,8	41,2	36,4	69,1
Хліб і хлібобулочні продукти	105,6	103,3	100,9	102,1	116,9	122,8	116,3

Але слід відмітити й певні позитивні зрушення, що відбувалися в харчовій промисловості області в останні роки. За даними офіційної статистики, починаючи з 1998 року спад виробництва в цілому у промисловості зупинився, а у харчовій відмічено приріст до попереднього року на 2,1 %. Позитивна тенденція збільшення виробництва зберігалася і надалі, але нерівномірно. Найбільший приріст щодо попереднього року був відмічений у 1999 р. – на 26,5 %, у 2002 р. він уповільнився майже вдвічі. Продуктивність праці у 2001 р. збільшилась до попереднього року на 27,9 %, у 2002 р. її ріст зменшився у 2,5 разів. Ці коливання свідчать, що підприємства галузі не повністю пристосувались до умов ринкового господарювання.

Аналіз індексів промислового виробництва продукції харчової промисловості також дає підстави стверджувати про покращення економічної ситуації на харчових підприємствах України і Житомирської області (таблиця 3).

Аналіз показав, що у 2000–2002 рр. зберігалася тенденція до розвитку окремих підгалузей харчової промисловості, таких як виробництво

молочної продукції, цукру, какао та шоколаду, пива, а виробництво м'ясної продукції, хліба і хлібобулочних виробів, круп та борошна тощо схильне до певних коливань, що говорить про існуючу нестабільність у даних підгалузях харчової промисловості.

Таблиця 3. **Індекси продукції харчової промисловості за окремими видами діяльності, %**

Вид економічної діяльності	Україна			Житомирська обл.		
	2000 у % до 1999	2001 у % до 2000	2002 у % до 2001	2000 у % до 1999	2001 у % до 2000	2002 у % до 2001
Харчова промисловість, у тому числі:	123,0	118,2	108,4	114,5	118,8	113,5
– м'ясна промисловість	110,0	89,2	130,0	108,3	97,3	195,1
– промислове перероблення овочів і фруктів	142,5	127,3	122,5	120,7	99,4	105,3
– молочна промисловість	128,7	134,9	98,1	124,8	138,9	115,1
– оброблення зерна, виробництво крохмалю	102,4	106,0	102,9	80,2	113,1	106,6
– виробництво круп та борошна	79,4	114,0	106,6
– виробництво хліба та хлібобулочних виробів	104,2	103,0	98,0	95,1	102,2	99,9
– виробництво цукру	90,0	118,7	97,3	107,7	121,2	134,9
– виробництво какао, шоколаду	133,7	115,8	101,3	136,2	105,4	118,8
– виробництво дистильованих алкогольних напоїв	80,5	130,4	107,5
– виробництво етилового спирту	99,4	192,9	104,6
– виробництво пива	152,3	126,0	107,3
– виробництво мінеральних вод і прохолоджувальних напоїв	21,1	7,9	123,9

... – Дані відсутні

Одним з основних узагальнюючих показників розвитку харчової промисловості та її окремих галузей є показник загальної рентабельності операційної діяльності, який характеризує відношення отриманого результату до витрат на її здійснення. Тому вважаємо за необхідне дослідити, чи відповідає рентабельність промислової продукції харчової галузі середньому рівню щодо промисловості області в останні роки (таблиця 4).

Отже, рівень рентабельності операційної діяльності харчової промисловості області за останні три роки дещо зріс, але є низьким – 3,4 % (у промисловості в цілому – 0,9 %). Як бачимо, надзвичайно повільними темпами відбувається збільшення рівня рентабельності в головних

структуруючих галузях – м'ясній та молочній промисловості. Тут в 2002 році відбулося зниження рівня рентабельності: в м'ясній промисловості на 1,1 пункти порівняно з 2001 роком; у молочній – на 1,8 пункти порівняно з 2000 роком. Найбільш рентабельно працюють підприємства, що виробляють напої, зокрема, найбільші темпи росту рентабельності за 2002 рік спостерігались у виробництві пива – на 7,0 пункти; солоду – на 25,0 пунктів. Виробництво мінеральних вод та прохолодних напоїв при рівні рентабельності в 2001 році – 27,3 %, в 2002 році збільшило цей показник на 34,1 пункт, що склало 6,8 %.

Таблиця 4. Рентабельність операційної діяльності за видами діяльності харчової промисловості Житомирської області за 2002 рік

Вид економічної діяльності	Результат від операційної діяльності, тис.грн.	Витрати операційної діяльності, тис.грн.	Рівень рентабельності, %	Довідково: рівень рентабельності, % за	
				2001 рік	2000 рік
Промисловість в цілому	24746,5	2651771,3	0,9	0,3	1,3
<i>Харчова промисловість, в тому числі:</i>	<i>31759,4</i>	<i>943650,7</i>	<i>3,4</i>	<i>3,2</i>	<i>1,4</i>
– м'ясна промисловість	–2303,4	96197,0	–2,4	–1,3	–9,8
– промислове перероблення овочів і фруктів	–525,5	2830,5	–18,6	–39,6	–40,9
– молочна промисловість	11294,1	414506,4	2,7	2,4	4,5
– оброблення зерна, виробництво крохмалю	–2476,1	16439,9	–15,1	5,1	–5,9
– виробництво круп та борошна	–2476,1	16439,9	–15,1	5,2	...
– виробництво хліба та хлібобулочних виробів	3314,7	93553,2	3,5	5,0	...
– виробництво цукру	–1300,2	69955,1	–1,9	–6,8	...
– виробництво какао, шоколаду	11961,0	124631,6	9,6	10,2	...
– виробництво прянощів	–222,0	1397,7	–15,9	5,0	...
– виробництво дистильованих алкогольних напоїв	1850,7	32551,5	5,7	7,6	...
– виробництво етилового спирту	2739,5	47795,8	5,7	10,2	...
– виробництво пива	4028,8	12537,2	32,1	25,1	...
– виробництво солоду та солодових екстрактів	5386,8	10939,8	49,2	24,2	...
– виробництво мінеральних вод і прохолоджувальних напоїв	238,8	3497,2	6,8	–27,3	...

... – Дані відсутні

Слід відмітити, що хоча більше половини підприємств працювали збитково, чистий прибуток харчової промисловості за 2002 рік склав 4,7 млн.грн., тоді як у 2000 році фінансовий результат був негативний. Про це свідчать результати аналізу, проведеного щодо окремих видів економічної діяльності області, що відображено в таблиці 5.

Таблиця 5. Фінансовий результат підприємств харчової промисловості Житомирської області за видами діяльності, тис.грн.

Роки	Чистий прибуток (збиток)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток		Дебіторська заборгованість	Кредиторська заборгованість
		у % до загальн. кіль-ті	фінансов. результат	у % до загальн. кіль-ті	фінансов. результат		
<i>Харчова промисловість</i>							
2000	-10119,9	43,4	25360,8	56,6	35480,7	102232,7	199883,8
2001	22655,8	50,5	46365,5	49,5	23709,7	135095,6	184483,8
2002	4718,3	39,8	31099,2	60,2	26380,9	203584,7	294127,3
1. М'ясна промисловість							
2000	-7199,3	37,5	118,2	62,5	7317,5	6029,9	21801,3
2001	-826,1	35,7	2834,5	64,3	3660,6	14006,3	23711,7
2002	-5819,6	27,3	174,8	72,7	5994,4	29763,3	27726,2
2. Промислове перероблення овочів та фруктів							
2000	-2239,0	12,5	18,8	87,5	2257,8	946,0	4307,4
2001	-2107,1	-	-	100,0	2107,1	480,0	2516,3
2002	-795,5	-	-	100,0	795,5	434,7	2366,4
3. Молочна промисловість							
2000	4425,3	46,1	9939,2	53,9	5513,9	26372,6	38075,9
2001	249,0	45,8	8159,3	54,2	7910,3	39038,3	49515,6
2002	648,5	21,7	9056,8	78,3	8408,3	88933,0	102459,5
4. Оброблення зерна, виробництво крохмалю							
2000	-2694,4	57,2	687,8	42,8	3382,2	17988,9	16674,3
2001	121,1	50,0	308,6	50,0	187,5	9929,0	9512,9
2002	-2575,1	20,0	106,5	80,0	2681,6	8015,7	4814,5
5. Виробництво хліба і хлібобулочних виробів							
2000
2001	1501,1	63,0	2359,3	37,0	858,2	5806,3	8387,8
2002	-132,0	54,2	873,3	45,8	1005,3	6939,1	9527,3
6. Виробництво цукру							
2000
2001	4414,4	71,4	7554,6	28,6	3140,2	22340,3	46022,6
2002	-1062,1	37,5	2916,6	62,5	3978,7	19032,0	48536,3
7. Виробництво напоїв							
2000	-2449,5	47,1	6847,0	52,9	9296,5	20165,1	43051,6
2001	14108,1	62,5	16461,4	37,5	2353,3	25865,6	27985,5
2002	9366,3	84,6	9744,5	15,4	378,2	29954,2	73994,8

Отже, майже всі головні галузі харчової промисловості області мають 50–70 % збиткових підприємств. Загальні збитки в 2002 році склали 26380,9 тис.грн., що більше за рівень 2001 року на 2671,2 тис.грн. або на 1,1 %. Найбільш перспективними є галузі виробництва какао, шоколаду; виробництва напоїв, у тому числі дистильованих алкогольних напоїв; спирту етилового, пива, солоду та солодових екстрактів, мінеральних вод тощо. Статистика свідчить, що у 2002 році саме ці підприємства були беззбитковими, і їх прибуток щодо загального у харчовій промисловості становив 80,6 % в 2001 році та 82,1 % – 2002 році. Головні структуроутворюючі ланки харчової промисловості (м'ясна, молочна, цукрова) після деякого підвищення фінансових показників у 2001 році значно знизили темпи зростання в 2002 році, про що свідчить збільшення частки збиткових підприємств в м'ясній промисловості – на 8,4 пункти, у молочній – на 24,1 та в цукровій – на 33,9 пункти.

Протягом трьох останніх років дебіторська заборгованість у харчовій промисловості продовжувала зростати і на кінець 2002 року становила 203,6 млн.грн., що майже вдвічі більше ніж у 2000 році. Кредиторська заборгованість зростала дещо повільнішими темпами: порівняно з 2000 роком – на 47,2 %, а з 2001 роком – на 59,4 % і на кінець 2002 року склала 294,1 млн.грн. Сальдо заборгованості за ці періоди залишається від'ємним.

Таблиця 6. Прогнозні показники розвитку харчової промисловості України на 1999–2010 рр.

Показники	1999	2000	2005	2010
Валова продукція, тис. тонн, у тому числі:				
– цукор-пісок	1980	2080	2830	3010
– олія	546	570	650	770
– маргаринава продукція	100	102	125	150
– кондитерські вироби	410	420	500	600
– борошно	3720	3750	4200	5000
– крупи	420	430	480	530
– м'ясо і субпродукти I категорії	389	395	640	850
– масло тваринне	123	126	150	200
– спирт харчової сировини, млн. дал.	18	20	28	30
– вино виноградне, млн. дал.	8,5	9	10,5	12
– коньяк, тис. дал.	750	800	900	1000
– шампанське, тис. дал.	5000	5500	6000	6500

Результати проведеного дослідження свідчать, що особливо актуальним для України на даний час є посилення державної підтримки харчової промисловості та всього агропромислового комплексу з метою призупинення спаду, стабілізації і нарощування агропромислового виробництва, забезпечення продовольчої безпеки держави на основі поєднання державного і ринкового регулювання розвитку всього агропромислового комплексу. Зокрема у 1999 році було розроблено і затверджено “Національну програму розвитку агропромислового

виробництва і соціального відродження села на 1999–2010 рр”. Згідно цієї програми було визначено прогностичні показники розвитку агропромислового комплексу України і харчової промисловості у 1999–2010 рр. (таблиця 6).

Отже, на основі прогностичних і фактичних даних розвитку харчової промисловості України в 2000 році можна зробити висновок про те, що відбулося перевищення фактичного рівня виробництва над плановим у таких видах продукції, як олія – на 403 тис.т; маргаринова продукція – на 60 тис.т; кондитерські вироби – на 248 тис.т; м’ясо – на 5 тис.т; масло тваринне – на 9 тис.т. тощо. У свою чергу за певними видами харчової продукції відбулося перевищення планових показників над фактичними, зокрема таких, як цукор-пісок – на 300 тис.т; борошно – на 674 тис.т; крупи – на 134 тис.т.

Висновки

Безумовно, переробна харчова промисловість потребує негайних заходів для підтримання тих позитивних тенденцій в її розвитку, які намітилися за останні роки. Тому, на наш погляд, з метою сприяння розвитку харчової промисловості України необхідно проведення на рівні держави, окремих регіонів і підприємств наступних заходів:

- вдосконалення правової і нормативної бази щодо забезпечення ефективного функціонування стратегічно важливих підкомплексів харчової промисловості країни – цукробурякового, олійно-жирового, м’ясо-молочного тощо;
- здійснення комплексу заходів щодо вдосконалення економічного механізму стимулювання розвитку виробництва харчових продуктів, посилення зацікавленості власників харчових підприємств у підвищенні ефективності та інтенсифікації виробництва, широкого використання досягнень науково-технічного прогресу, підвищення конкурентоспроможності продукції, одержання високих кінцевих результатів;
- забезпечення широкого впровадження безвідхідних і маловідхідних технологій, максимального використання місцевих ресурсів;
- широке залучення капіталу іноземних фінансово-кредитних установ та приватного бізнесу, активізація роботи зі створення спільних підприємств;
- здійснення структурної переорієнтації розвитку базових галузей економіки на задоволення потреб харчової промисловості у сучасних засобах виробництва та матеріально-технічних ресурсах;
- посилення стимулювання зацікавленості машинобудівних підприємств у створенні сучасної техніки для харчової промисловості;

- кредитування для харчових підприємств під цільові державні програми;
- розроблення і впровадження регіональних програм розвитку харчової промисловості тощо.

Перспективи подальших досліджень

Слід відзначити, що покращення загальногалузевих показників безпосередньо залежить від підвищення ефективності господарювання на рівні окремих підприємств. Тому причини, що спричиняють стримання розвитку харчової промисловості області та шляхи виходу з кризового стану слід шукати саме в забезпеченні ефективності внутрішньої організаційно-виробничої структури та економічного механізму внутрішніх зв'язків між підсистемами окремих підприємств та їх об'єднань.

Література

1. Статистичний щорічник України за 1995 рік / Мін-во стат. України. – К., 1996. – 617 с.
2. Статистичний щорічник України за 1996 рік / Мін-во стат. України. – К., 1997. – 623 с.
3. Статистичний щорічник України за 1997 рік / Мін-во стат. України. – К., 1998. – 625 с.
4. Статистичний щорічник України за 1998 рік / Мін-во стат. України. – К., 1999. – 618 с.
5. Статистичний щорічник України за 1999 рік / Мін-во стат. України. – К., 2000. – 629 с.
6. Статистичний щорічник України за 2000 рік / Мін-во стат. України. – К., 2001. – 632 с.
7. Статистичний щорічник України за 2001 рік / Мін-во стат. України. – К., 2002. – 644 с.
8. Статистичний щорічник України за 2002 рік / Мін-во стат. України. – К., 2003. – 663 с.
9. Промисловість Житомирської області за 1999 р.: інформаційний бюлетень / Житомирське обласне управління статистики. – Житомир, 1999. – 122 с.
10. Статистичний щорічник: Економіка Житомирської області за 1999 р. / Житомирське обласне управління статистики. – Житомир, 2000. – 453 с.
11. Промисловість Житомирської області: Короткий статистичний довідник / ДСКУ. – Житомир, 2000. – 156 с.
12. Фінансово-господарська діяльність підприємств та організацій Житомирщини за 2001 рік: Статистичний бюлетень / ДКСУ – Житомир, 2002. – 105 с.
13. Житомирщина в цифрах у 2001 році / ЖОУС. – Житомир, 2002. – 448 с.